

Handläggare
Elfwendahl, Magnus

Datum
2015-08-28

Diarienummer
KTN-2015-0451

Kulturnämnden

Samrådsyttrande – Program för Ulleråker, Uppsala kommun PBN 2012-20250

Förslag till beslut

Kulturnämnden föreslås besluta

att till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat yttrande avseende program för Ulleråker, Uppsala kommun

Sammanfattning

Planförslaget ger visionen och grundförutsättningarna för utvecklingen av Ulleråker. Planprogrammet visar på kommunens viljeinriktning och mål för området och föreslår en stadsutveckling som innebär att Ulleråker på sikt kan inrymma 8 000 nya bostäder med tillhörande kommersiell och offentlig service. Bebyggelsen koncentreras kring ett centralt kollektivtrafikstråk som utgör stadsdelens pulsåder med mötesplatser av olika karaktär. Programmets konsekvenser belyses i en hållbarhetsbedömning, som är en bilaga till programhandlingen.

Ärendet

Kulturnämnden har av byggnadsnämnden anmodats yttra sig över rubricerade ärende. Yttrandet ska vara plan- och byggnadsnämnden tillhanda senast 4 september 2015.

Ulleråker är en del av Uppsalas planerade stadsutveckling i Södra staden. I arbetet med planprogrammet har ett antal kärnvärden identifierats genom vilka Ulleråkers unika förutsättningar, potential och platsspecifika utmaningar lyfts fram. Rörelser med kollektivtrafik, cykel och till fots prioriteras. Större offentliga rum tar fasta på områdets natur- och kulturvärden. Utvecklingsområden pekas ut med förutsättningar för att utvecklas som blandade områden med bostäder, verksamheter och service.

Programområdet är beläget ca 2,5 km söder om Uppsala centrum. Området är ungefär 100 ha stort och avgränsas av Kungsängsleden i norr, Fyrisån i öster, Ultunafältet i söder och Dag Hammarskjölds väg i väster. Inom programområdet finns en mängd byggnader och anläggningar som använts för landstingets vårdverksamhet. Större delen av verksamheten har flyttat från området och flera byggnader är idag tomma eller hyrs ut till annan verksamhet.

Handlingen består av fem delar.

1. Uppdraget och programområdet. Plan- och byggnadsnämnden beslutade i februari 2013 att upprätta ett planprogram för dåvarande fastigheten Kronåsen 3:1 mot bakgrund av en ansökan från landstinget, som då ägde marken. Programmet ska visa kommunens viljeinriktning samt översiktligt ange förutsättningarna.

2. Programförslaget. Kärnvärden och vision ska medverka till att förslaget är väl förankrat i platsen. Med hjälp av såväl fysiska som kulturella värden utpekas unika förutsättningar samt platsens potential och utmaningar.

3. Genomförande. Planprogrammets högt ställda ambitioner ska ses som en inbjudan till de aktörer i Uppsala, regionen och omvärlden som delar Uppsalas stadsvisioner att bidra till att målen kan uppnås och överträffas. Programmet anger riktningen för fortsatt planering, fördjupningar och förverkligande.

4. Konsekvenser. Planförslagets konsekvenser har analyserats i en hållbarhetsbedömning. Konsekvenserna sammanfattas utifrån miljöaspekter, sociala, kulturella och ekonomiska aspekter.

Bilaga. Hållbarhetsbedömning.

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Direktör, chef för kulturförvaltningen

Planhandlingar finns att hämta på kommunens hemsida (www.uppsala.se). Klicka på: **Boende och trafik**, och därefter på **Stadsutveckling och planering** och klicka på **Detaljplaner**. Gå sedan till **se detaljplaner som är öppna för samråd eller granskning**. Klicka på **planprogram för Ulleråker**. Sök sedan upp den planhandling du söker.

Handläggare
Elfwendahl, Magnus

Datum
2015-08-28

Diarienummer
KTN-2015-0451

Plan- och byggnadsnämnden

Samrådsyttrande – Planprogram för Ulleråker, Uppsala kommun

PBN 2012-201250

Sammanfattning

Kulturnämnden har tagit del av rubricerade ärenden och vill här anföra följande.

- Att integrera kulturhistoriska objekt/områden i samhällsplanering är att ta ansvar och möjliggöra för framtida uppsalabor att få uppleva kulturarvets mångfald. Detta förhållningssätt måste genomsyra hanteringen av Ulleråkers kulturvärden.
- Vems historia som ska få komma till tals är inte bara en strategisk fråga utan har också en demokratisk sida. Vilka berättelser ska få leva vidare? Programmet måste ge besked.
- Att se kultur och fritid som en del av välfärden måste tydligt framgå. Likaså att fritiden spelar en stor roll för barn och ungas utveckling.
- Människor söker genuina miljöer. Ses de kulturhistoriska värdena som unika måste också de vara utgångspunkt vid all planering.
- Den framtida stadsdelens behov av kulturell infrastruktur måste studeras ytterligare innan ett beslut om lokalisering kan beslutas.
- Traditionellt har det offentliga finansierat och förvaltat den kulturella infrastrukturen. Nya samverkansformer och andra finansieringsmodeller behöver studeras närmare
- Befintlig institutionsbebyggelse som inte används kan under en övergångstid erbjuda kulturellt verksamma och skapande personer ekonomiskt överkomliga lokaler.

Yttrande

Allmänna synpunkter

Kulturnämnden har tagit del av rubricerade förslag till planprogram som avser att visa kommunens viljeinriktning och mål för en stadsutveckling i Ulleråker.

Att ta tillvara kulturhistorisk värdefull bebyggelse är att hushålla med en gemensam samhällsresurs som tidigare generationer skapat. Ytterst handlar det om hållbar utveckling. Vad ger oss rätten att utarma kulturmiljön för kommande generationer? Att integrera kulturhistoriska objekt/områden i samhällsplanering är att ta ansvar och möjliggöra för framtida kommunmedborgare att få uppleva kulturarvets mångfald. Detta förhållningssätt måste genomsyra hanteringen av Ulleråkers kulturvärden.

Kulturvärden, i detta fall historien, är den underliggande faktor som särskiljer Ulleråker från andra områden i Uppsala. Att vilja lära känna sin närmiljö är ett allmänmänniskt drag. Ingen människa vill vara en främling i sin egen miljö och i ett inkluderande samhälle är kulturmiljön en källa till kunskap, bildning och upplevelser. Vems historia som ska få komma till tals är inte bara en strategisk fråga utan har också en demokratisk sida. Vilka berättelser ska få leva vidare? Programmet måste ge besked.

Kultur är en resurs för samhället. Kultur för människor framåt och har betydelse för deras hälsa och välbefinnande. Den ska finnas på platser där människor väljer att bo och vistas. Det ska tydligt framgå av programmet att kultur och fritid är en del av välfärden. Måste tydligt framgå av programmet. Likaså att fritiden spelar en stor roll för barn och ungas utveckling.

Den offentliga konsten är en del av vårt demokratiska samhälle. Alla uppsalabor, oavsett vem man är eller hur man lever, ska ha möjlighet att uppleva konst i sin närmiljö. Kulturnämnden föreslår att en procentregeln tillämpas när Södra staden byggs ut. Detta innebär att del av varje byggprojekts budget ska omvandlas till konst för de uppsalabor som ska bo och arbeta i Ulleråkersområdet.

Nedan följer kulturnämndens kommentarer på enskilda avsnitt i programförslaget.

Uppdraget och programmet (sid 8)

Förslaget. Programmet anger översiktligt förutsättningarna för och konsekvenserna av en utbyggnad av Ulleråker.

Kulturnämndens synpunkter. Närheten till stadens centrala delar, natursköna miljöer och värdefulla kulturhistoriska bebyggelsemiljöer har pekats ut som faktorer som gör Ulleråker till ett område med stor potential. Människor söker genuina miljöer. Anses de kulturhistoriska värdena som unika måste detta vara utgångspunkt vid all planering.

Kärnvärden (sid 15)

Förslaget. De kärnvärden som utpekats är läget, det historiska arvet, grundvattnet, tallnätverket samt åsen och årummet.

Kulturnämndens synpunkter. Kärnvärden bidrar till förståelse för platsspecifika utmaningar men ett genomförande av programmet kommer likväl leda till att skyddsvärda kulturvärden förstörs.

Strategier (sid 18)

Förslaget. Strategin är ett övergripande dokument. Fokus är på att värna vattnet, skapa samband och fånga framtiden.

Kulturnämndens synpunkter. Nämnden understryker vikten av att Ulleråkers historia ska få samspela med nya platser och skapa samband. Ambitionen är att slå broar mellan det som finns och det som läggs till, men i realiteten kommer den historiska läsbarheten försvåras i området om programmet förverkligas.

Stadsrum med kraft och karaktär (sid 26)***Ett urbant stråk med noder för kultur och kommers (sid 26)***

Förslaget. Längs ett urbant stråk genom området ska det finnas noder för kultur och kommers. Mellan två noder föreslås en fristående byggnad som kan utvecklas för publika ändamål.

Kulturnämndens synpunkter. Förslaget att uppföra en fristående byggnad för publika ändamål måste studeras noga om denna avser vara en del av områdets kulturella infrastruktur. Det förutsätt att detta sker i nära dialog med kulturförvaltningen.

Gröna kopplingar med unika platser (sid 28)

Förslaget. Platser inom stadsdelen med överlagrade höga natur- och kulturvärden är viktiga för stadsdelens identitet och karaktär. Dessa platser ska tas tillvara och utvecklas med den nya stadsstrukturen.

Kulturnämndens synpunkter. Nämnden välkomnar förslaget. Vad som gör just dessa kulturvärden unika måste dock preciseras.

Vardagsnära serviceutbud (sid 38)

Förslaget. En funktionsblandad stadsdel i Uppsala där vardagens behov kan tillgodoses och plats beredas för service av olika slag. För publika verksamheter föreslås en placering i lägen där kommersiell service har mindre goda förutsättningar. Intill kyrkogården föreslås att en byggnad med ett omgivande torg får en offentlig, i huvudsak icke-kommersiell funktion.

Kulturnämndens synpunkter. Frågor rörande stadsdelens framtida behov av kulturell infrastruktur behöver utredas innan ett lokaliseringsbeslut. Till det som behöver klargöras är vilka funktionsbehov som ska tillgodoses och vad som kan anses vara en rimlig kvalitet i serviceutbudet, liksom om lokalbehovet ska tillgodoses av en större anläggning eller flera mindre runtom i området. Lokaliseringen är en viktig fråga även för lokaler för kultur- och fritidsverksamhet.

Utöver detta finns ett behov att utreda motsvarande behov av lokaler för barn och ungas fritid.

Fortsatt arbete (sid 42)

Förslaget. Kommande planering ska förutom framtagande av detaljplaner för olika geografiska delområden även inbegripa fördjupade tematiska studier för stadsdelen i stort. Ett kvalitets- och utformningsprogram för de offentliga miljöerna ska tas fram. Parker, naturområden och befintliga platser ska analyseras och utvecklingsförslag tas fram utifrån funktion, innehåll och gestaltning. En etapp- och skedesplan ska tas fram som blir vägledande vad gäller bland annat rivningar.

Kulturnämndens synpunkter. Kulturnämnden välkomnar riktlinjer för utvecklingsområdenas utformning, men vill framhålla att varje område ska utformas utifrån sina förutsättningar och kvaliteter. Konstnärlig gestaltning bör i varje enskilt fall, och tillsammans med kulturförvaltningen, studeras som en möjlighet att skapa intressanta möten mellan platsens brukare och konstens utövare. Dock bör uppdragen prioritera de områden där Uppsala kommun har full rådighet över marken.

Genomförande (sid 44)

Förslaget. Genom att skapa rådighet över området har kommunen banat väg för en stadsutveckling som kan förverkliga strategier för stadens tillväxt. Byggande på mark som ägs av bolag, föreningar eller andra privata aktörer ska generera samfinansiering av delar av stadsdelens kommande infrastruktur.

Kulturnämndens synpunkter. Traditionellt har det offentliga finansierat och förvaltat en betydande del av samhällets kulturella infrastruktur och samlingslokaler. Nya samverkansformer och alternativa finansieringsmodeller behöver studeras.

Rivning och bevarande (sid 45)

Förslaget. Ulleråkers historia är komplex och området har under historiens gång utvecklats till något av en stad i staden som självständigt mentalsjukhus och hospitalsområde. De byggnader och miljöer från den äldre historien som föreslås bevaras ska utvecklas i en ny kontext.

Kulturnämndens synpunkter. Programförslaget gör det möjligt att riva ca 60 % av bebyggelsen som hör till tidigare institutionsmiljön. Den absoluta merparten av de rivningsaktuella byggnaderna hör till Ulleråkers sjukhus (1932-1988). Ungefär hälften av den hotade institutionsbebyggelsen har ett kulturhistoriskt värde som motsvarar plan- och bygglagens särskilt kulturhistorisk byggnad.

Programområdet genomskärs av den grusås som är dricksvatten för Uppsala och kommunen har ett särskilt ansvar att säkra grundvattnets fortsatta kvalitet som livsmedel. Några rivningsaktuella byggnader ligger inom det område där den oskyddade åskärnan är extra känslig för infiltration och där markingrepp eller andra åtgärder kan utgöra ett hot mot grundvattnet.

Kulturnämnden föreslår att det ska noga övervägas om några av de tomma husen under en övergångstid kan användas för att tillgodose många kulturskapares behov av verksamhetslokaler till ett ekonomiskt överkomligt pris. Nämnden föreslår att ansvarig förvaltning tillsammans med kulturförvaltningen får i uppdrag att granska möjligheten att utnyttja byggnader/utrymme under en övergångstid.

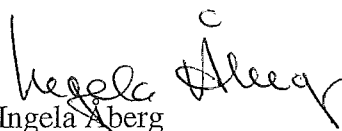
Avslutande kommentar

Kulturvärdenas mångfald är en tillgång och samtidigt en strategisk utmaning. Det räcker inte att ange att unika värden ska värnas i kommande planering. Planen ger inte besked om varför institutionsbebyggelse i Ulleråkersområdet, som bedömts ha kulturvärden, kan rivas trots plan- och bygglagens krav på att det vid all planering ska tas hänsyn till kulturvärdena. Beslut som påverkar betydelsefulla kulturvärden på ett negativt sätt måste kunna motiveras väl. Det gör inte detta programförslag.

Kulturnämnden

Peter Gustavsson
Ordförande

Ingela Åberg
Nämndsekreterare

